

ACC. N:R M. 14974: 1-11.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: *Småland* Upptecknare: *Ingeborg Johansson, Markaryd*
Härad: *Älmhult* Berättare: " " "
Socken: *Markaryd & Hinneryd* Berättarens yrke: *husföreståndarinna*
Uppteckningsår: *1954* Född år *1898* i *Hinneryd*

Kvinnor och kvinnligt. s. 1-11.

LUF 99

12/10-54

Skriv endast på denna sida.

Hvarnas och kvarns drift

I våra trakter finnes ännu två olycken kvarnsocker, som
med liten reparationer här och där, ännu skulle kunna
bliva i driftordning. För olika anledningar, som man de
sista tio-femton åren, mer och mer upphört med besöken
vid dessa kvarnar. Den äldsta kvarnen, som är belägen i
* Tänneryd och benämnes Tänneryds kvarn, är säkerligen mycket
gammal. Ingen kan med säkerhet säga när den byggdes första
gång, men enligt allmänt omdöme, skulle nog kvarnen i
Tänneryd ha varit i drift redan år 1892 blev
den ombyggd och bytte ägare. Hvarnsocker med sågverk, drevs
nu. Tänneryds kvarn och färrskäp är i fullgod skick och med
olika ägare. Gården har kvarn och sågverksamheten inte helt
fyllt bekräft, ty samtliga ägare har och ha bedrivit ågarna sig
allt förordat i rätt stor utsträckning.
Den andra kvarnen, som nämnts finnes i Hult Tänneryd
socken, men har utnyttjats minst lika mycket av bönderna
i denna trakt, eftersom det är ungefär lika långt till

Luf. 99

x Tänneryds m.
m. 7.

Tänneryds m.

Både kornens förskott, alltså tre kilometer, och heller
denna kornen, som man med säkerhet fastställer tiden för
byggandet, men man antar att det skett någon gång på
sextiotalet. En föreläsare, affärsman, från trakten vid namn
Johannes Jönsson, var den första initiativtagaren till
denna. Vänande sig och kornare. Sedan kom Carl Jönsson
genomgått en kurs i mjölnarexamen, i Luleå i Skåne, ansågs
han kapabel att på egen hand överlägga företaget i främsta
i drif och förskott, var Carl Jönsson sig och kornare i Skåne,
och den som kände den stora goda familjen, som växte upp
under tiden bekräftas inte att kornen skulle ha varit utom-
ordentligt givande. Carl Jönsson fick börja sin verksamhet i
i så gott som helt nya anläggningar, ty den gamla kornen
härjades av eldsvåda, någon gång på ettialet då såväl bygg-
naden som inventarier blev lågornas rov.
Härigen byggdes kornen upp och denna gång efter nyare teknik och
mönster från andra håll. Eftersom både denna, och den först-
nämnda kornen, drivas med valkraft gällde det att bygga

en kanal, för vatten och det vill synas som man nedlagt
ett synnerligt omsorgsfullt arbete härpå.

Den i tilläggare uppberättas om nämnde stenarbetaren
Sven Agren, var med även här då denna kanal byggdes.
Det berättas, att han sett på en sten och berrade och av någon
anledning brann ett stort av och såvick han, som stenblocket
flög i luften, men han tog inte ens så mycket skada så
han miste fadern med slägga, utan började omedelbart
igen att berra.

En biflod till Lagan, (Lillån) är både de här nämnda
brunnverken byggda och utom dessa, fanns ännu en i
Gällarebåke, men denna är redan långt tillbakas
försvunnen och ingen nu kunde, ha något minne av den-
samma. Lagan, har här ett utmärkt fall, som i märkande
tid utnyttjas anbart för sågverk, och äger sedan ett funktionell
i tillbaka av Lagan till afficklag. Söderlagen var denna brunn
i Gällarebåke den första i trakten, sedan man slopat den
gamla handbrunnen, som var den enda tillgång man hade

* Munksgårds m.
In. 7.

i frågan om anledning av säd, i äldre tid. Därför menade man
att ett stort slag hade tagits i utvecklingen, sedan dessa vatten-
krurnas i trakten kommit i gång. Helt kunde man frakta
både större och mindre partier säd, och eftersom betalningen er-
hådes med full inprästandes detta system av trakten bänder, ty
pengar var en så osäkerhet, i den tid det här är frågan
om. "Ett stop på skäppen", som det hette hade mjölnaren till
att laga i full, för anledningen, och detta system tillämpades
i den här trakten, till för att ha en frugofin är sedan.
I sammanhang, övergick man till att betala anledningen med
pengar och det gamla fullsystemet är nu endast ett minne,
då det gäller denna trakt.

Eftersom våra mjölnare vid sidan om kvarnförelsen, även
drivet jordbruk, med sin egen förbruk i ganska stor ut-
sträckning, förstår man att denna full varit ett gott tillkall,
till de egna förändren. Därför var det säkerligen inte mjölnarens
uppfinande att upphöra med full, utan det har nog vara
4/ kunderna, som lagit inaktivism till denna förändring.

Då man gjort så mycket arbete med säden, att den hade kommit
 till det stadium att den var färdig att mola, menade man att
 det var klokast att behålla allt för egen del, och dessutom
 lärde det vara ett mer rättvist sätt, att betala med
 pengar. Vid denna tid, var det också betydligt lättare
 för trakten folk, att skaffa denna vara än det var för våra
 förfäder, som i många fall måste resa ut till andra
 land, för att fånga pengar till sitt uppehälle.

I kvardammen, särskilt i Flult, bedroes ett ganska betydande
 fiske. Här kunde man fånga åt i stora mängder i en
 så kallad äkiska, som placerades på lämpligt ställe där
 valdet fanns. I flera fall, blev fångsten så riklig,
 att man sålde åt till grannar och vänner, men säkerligen
 konsumerades den mesta fisken, i den egna familjen.
 Att fiska i kvardammen var inte tillåtet, ty det var endast
 mjölnaren (ägarern) rätt.

5 Den fristadig förskades det att mjölnaren var, och härvidlag
 fallades ingenling med avseende på mjölnaren i Flult

Hvarjagst kände det, att någon borde kom till kvamen,
 utan att drabbas med kaffe, och brännvin också om det
 bekragades. Härigenom blev han synnerligen omtyckt och
 genom sitt frevliga och gemytliga sätt, skaffade han sig
 en väldig kundkrets. Tillminst, satte man stort värde på
 en sådant behandling, såväl till välgjort arbete, som fransför allt
 örlighet i frågan om luth. Att detta senare kunde vara
 både i och för, både ena och andra anslags för. För det någon
 anförmod, som hade anlag för dylikt, ville man helst slippa
 att anlita honom och man sade att säckarna blevo lång-
 halsade, när de voro färdiga att äta hem.

Och med det, att anförmoderna i den här trakten de sista
 femtio åren, haft en ganska god ekonomisk ställning, och där
 så är fallet, följer ju för det mesta även ett gott anseende.

Här har funnits hvarjagst (anförmodare) i trakten som anlitas
 både till kyrkoråd, bankstyrelser och andra förhörens uppdrag
 och yrket i fråga ansågs i allmänhet, både som hederligt
 och lönande. Dessa mötte härjagsterna också ha haft redan

by de ville i många fall hålla sig ett stes vassare, än
lex bonddrängar. I flera fall, var det bondägarens hustru,
som rekryterades och efter några år övergick hustrusölsken,
till den andra generationen.

Hustrusölsken, som sågs inder kallas behöva sätta sina
"pöms vid dörren," som det heter, helat den familjiga så-
längst tillbaka som man minnes, varit utomordentligt
intelligenta damer. Därför placerades de, ungefär i jämn bredd
med rikens bondlandbruk, eller någon av de dygga bond-
mararna, då det var jekkalas eller större bjudningar i trakten.
I ett ordningsamt hem, hade man alltid särskilda sätter (målssätt)
av hemvärd tyg, till brödsåden. Dessa skulle under sommaren
vara fruktade och lagade, innan det första måltidet äkte till
kvarnen, under höstsejungen. Mindre ofta var man med hustru-
sättarna, men även de måste ses över och eventuellt märkas,
med någon kulär träd, för att ägaren skulle kunna känna
igen dessa. Men är fruktade till i varje sät, förskam aldrig by
de var ända tillräckligt lunga att handlara, menade man.

Vid regniga väderlek, kunde det hända att regnen inte blev tillräckligt stark, i Kärnarna och fördenskull inte vid sig malas, men detta visste man sig för i den gamla tiden, då man inte skydde något besvär. Sedan regnen ströket och kastats, breddes den ut på skynke, mågen solig hördag, för att ytterligare torkas. Mindre partier kunde också breddas ut på plåtar och torkas i bakugnen, sedan den dagen innan eldades upp för bröd bak.

Allt transporterades således till kvarnen, tillgick på många sätt. Gällde det mindre partier, bar man helt enkelt säcken på ryggen, och ibland drog man säcken på en tvåhjulig köra, som med en vanlig hjulbas, körde man till kvarnen då det gällde endast en säck orädd. Då man höll sig med orar, eller Kärnarna kor, lastade man i regel ett helt lass såd, av olika slag och körde till kvarnen. Om sådana kassar kunde togas en hel dag i anspråk, ty man måste ju beräkna, att man möjligen fick vänta och dessutom skedd ett sådant skjut, så sakta på vägen, att det tog minst dubbelt så lång tid som en hästskuta vilket på

Senare är, blev mer och mer allmänt, såväl till kornskjuts
samt andra hästar. Ett mycket viktigt moment då det gällde
kornskjuts, var att vädret var väskent, och man försökte mält-
lasset väl med lomsäcker, eller mättor ty man kunde vara säker
för regn en höstdag den 1 november eller december någon dag.
Glädde man sedan till, då man kom till kornen med mält, att glä-
mulet genomsk, kunde ett lass på tre till fyra hundra kilo
expliceras på ett par timmar. Eljest var det mycket vanligt, att
korna till kornen i korvningen och hämta mälten på morgonen,
ty var det under säsong, var det inte vanligt att kornen
var igång hela natten.

I Eld var kornen så mycket bättre än i Tännings, att
man här kunde få rågen mättad, vilket en gång var mycket
fördelaktigt, ty man besparade då mycket arbete hemma, med
siktning av mjölet, vilket eljest inte kunde undvikas särskilt
då det gällde mjöl till fullbaket.

I regel var mjölnaren mycket nog, med att var och en fick
9 fullbaket mält sin egen säd, ty hade han slarvat härmed

hade snart kundkruten ansett och det gällde ju, att tillnöt-
ga husserna, på alla sätt skyddas och var säkerligen
sitt, även på detta område. Bändarna, som emellertid värde på
att bli väl behandlade, och att tillbringa vintern i kvarnen,
var alla inte nödvändigt, sedan det var merar varit att händerna
bjöds in i kvarnägarens hus, och emellertid sig med familjen,
och nästan alltid var där någon främling vid bordet, vid de
gemensamma måltiderna, i angävarns hus.

Den förtid nämnda, är båda dessa kvarnar i Bräbäckskirk,
och en och annan kommer ännu dit, men på flera ställen
i trakten, har man nu en egen liten kvarn, som drivs med
elektrisk kraft, och till den stora industrikvarnen i Hinnerup,
kommer rätt mycket så, från denna trakt, under säsongen.

Det är numera så betydligt, att det går bra varje dag förbi
och detta uppskattas av landsbyggdens folk, i minst i frågan
om kvarnskydd, och här kan man få de alla finaste produkter,
då det gäller inaktning av såd. Här är det inte frågan om att
inrikta sig på vintern eller för andra tillämpningar det gamla ordspåret.

"den som först kommer till korvorna får först matet." Sådan
bestas vid besöken, kl. 8 fm och kl. 5 pm kan man få hämta den
vid närmaste hållplats.

Utbäckningen har alltså gått främåt, även i detta stycke och är
allt att döma, hos samliga korvar, som här nämns, sett
i blomstringstid och några år här efter, kan man säga för givet
att av de båda korvarna i Skult och Tänneryd, finnes ingen-
ting korv annat än rucorerna.